

*О.П. ГАРАЖА, кандидат економічних наук, доцент
Харківський національний аграрний університет
імені В.В. Докучаєва*

Розвиток інституціоналізму в системі управління

Постановка проблеми. Теорія управління земельними ресурсами – це міждисциплінарна суспільна наука, яка накопичує базові положення, поєднує результати минулих і сучасних етапів розвитку земельних відносин у суспільстві. Головною ознакою сучасної теорії управління земельними ресурсами є приєднання до екологічних та економічних також наукових проблем соціального характеру, що виникли на перетині соціальних і економічних наук. Показники соціального й економічного спрямування характерні для інституціональної парадигми, що набуває всебічного поширення у науковому світі для опису сучасного розвитку суспільства та економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний напрям досліджень інституціональної теорії висвітлено в роботах зарубіжних учених: М. Блауга [1], Ю.М. Осипова [18], Д. Норта [17], С.В. Козлової [8], А.Г. Нецветаєва [14], С.Г. Кирдиної [7] й вітчизняних – Т.В. Бухальської [2], М.А. Хвесика, В.А. Голяна, Ю.А. Мосійчука [23], В.А. Мамчура [11], О.Г. Шпикуляка [27], А.Г. Мартина [12], Нецветаєв А.Г. [14] та інших. Проте в їхніх роботах інституціональна теорія пристосована до пояснення економічних процесів у державі в цілому, а її застосування до теорії управління земельними ресурсами досі не розроблено.

Мета статті – розроблення пропозицій і прогнозування розвитку інституціональної теорії в системі управління, розгляд базових понять «інституції» та «інститути» в управлінні земельними ресурсами.

Виклад основних результатів дослідження. Еволюція теорії управління земельними ресурсами створила численні базові категорії й поняття, які застосовуються у щоденній практичній діяльності та при проведенні наукових досліджень. Аналізуючи еволюцію інституціональної парадигми і характеризуючи її місце в теорії управління земельними ресурсами, виникає потреба у вивченні минулого досвіду. Марк Блауг у своїй праці «Економічна теорія у ретроспективі» стверджував, що кожна новизна у науці змушує звертатися до старого трактату в економіці або застарілої версії трактування видатними вченими минулого [1]. Саме це положення підтверджує еволюційність науки. Накопичення здобутків минулого дає поштовх для створення нового витка у суспільно-економічній формації. Спираючись на вищевикладене, можна стверджувати про наявність історичного підґрунтя інституціоналізму, формування його місця в теорії управління земельними ресурсами.

Аналіз інституціональних характеристик теорії управління земельними ресурсами розкриває широке коло проблем, які є стартовим плацдармом оцінки процесу економічного розвитку суспільства. Інституціональні проблеми охоплюють екологічні, економічні, правові, територіальні, соціальні, кадрові питання, що створює нове спрямування для наукового пошуку.

Методологічною основою інституціональної теорії і водночас невіддільним компонентом у теорії управління земельними ресурсами та головною базою ринку земель і механізмів його регулювання є два категорійних поняття – «інституція» та «інститут». Аналіз сучасних напрацювань з інституціо-

налізму у вітчизняному науковому колі доводить про синонімізацію цих понять. Фундатори інституціоналізму їх розмежують. У процесі наукового дослідження автор, який схильний до фундаментальних основ інституціоналізму, спробує довести їхню правдивість. Ринкова ідеологія потребує аналізу людської поведінки, що покладено в основу інституціоналізму. Тому інституціональний пошук у науці охоплює політико-правові, соціально-психологічні та еколого-економічні характеристики. Ю.М. Осипов стверджує, що «людина засновує економіку» [18, с. 6], при цьому вона використовує існуючі фундаментальні господарські стандарти, традиції, цінності. В свою чергу Д. Норт описує процес інтегрування поняття інститути в економічну теорію й економічну історію. Він стверджує, що інститути поєднують минуле, сучасне і майбутнє та «виступають фундаментальними чинниками функціонування економічних систем у довгостроковій перспективі» [17, с. 12].

Інституціоналізм проявив себе новою науковою парадигмою, в методологію якої покладено дослідження взаємовідносин суб'єктів у рамках визначених правил гри. На думку С.В. Козлової, завданнями управління земельними ресурсами країни є розбудова системи інститутів, яка сприяла і змусувала б землекористувачів найповніше та раціональніше використовувати природну й економічну (дійсну родючість ґрунту, що склалась із природної та штучної родючості, створеної під впливом праці людини) родючість землі, максимально використати новітні досягнення науки і техніки з метою одержання найвищої врожайності всіх культур [8, с. 12]. За сутністю своєї природи суспільство й управління земельними ресурсами еволюційні, тому при виконанні науково-практичного аналізу з'являються обґрунтовані підходи для виявлення причинно-наслідкових зв'язків в оціночному процесі науково-практичної діяльності щодо земельних відносин. С.Г. Кирдина аналізує розвиток земельних відносин на основі макросоціологічної гіпотези (або теорії) інституційних матриць, в якій центральне поняття займає «інститут». Спільне проживання людей вимагає зв'язку та узгоджень між ними за трьо-

ма найважливішими моментами сфери економіки, політики й ідеології, якими оперує теорія інституціональних матриць [7].

Інституціоналізм – це окремий напрям в управлінській науці. Його особливістю є те, що вчені-інституціоналісти вивчають і досліджують управлінські та економічні проблеми сумісно з екологічними, соціальними, політико-правовими, кадровими [1-15, 21-24]. Поняття «інституціоналізм» перекладається з англійської мови Institutionalism (від лат. Institutio) – як образ дії, звичай, напрямок, вказівка. Концептуальною базою є ідеї синтезу соціологічного й економічного аналізу. Він застосовується для позначення системи поглядів на суспільство та економіку. Фундаментом є категорія „інститут”, який формує каркас соціально-економічних побудов. Сучасна економічна наука розвиває концептуальні засади дослідження соціально-економічного напрямку й окреслює їх у понятті інституціоналізму. Він є складовою частиною науки «економіка». Інституціоналізм – це напрям досліджень в економічній науці соціально-економічного характеру, який ґрунтується на вивченні інституцій. Згодом він перейшов до науки «управління».

Д.А. Новіков розглядає інституційне управління як цілеспрямований вплив на обмеження та норми діяльності учасників організаційних систем [16]. Інституційне управління є найбільш жорстким і полягає в тому, що керуючий орган цілеспрямовано обмежує безліч можливих дій та результатів діяльності підлеглих. Таке обмеження може здійснюватися явними або неявними впливами – правовими актами, розпорядженнями, наказ про те, які виділяються ресурси тощо, або морально-етичними нормами, корпоративною культурою тощо [15]. К.А. Сухачев вважає, що завдання інституційного управління полягає в знаходженні таких допустимих обмежень діяльності агентів, які забезпечували б вибір ними найсприятливіших для центру дій [22].

О.Г. Шпикуляк вказує на те, що інституціалізація управління в суспільно-економічному просторі відбувається за рахунок формування інституціональних норм, визначених державною політикою й закріплених правовими інститутами, інтегрованих у сис-

тему міжагентських відносин. Він наголошує, що інституціональні ознаки управління утверджуються через механізм державного управління ринком і проявляються в інституціях (правила, традиції, норми) [27, с. 117]. Опрацювання наукової літератури, публікацій по темі досліджень створюють підстави для твердження, що саме інституціоналізм зможе комплексно оцінити землю як з економічного, так і соціального погляду. Реформування земельних відносин у національній економіці підвищило соціальну значимість землі. А.Г. Мартин відзначає, що проведена в державі земельна реформа мала своїм головним результатом соціалізацію землі – її перерозподіл між населенням [12]. На превеликий жаль, проблема соціалізації землі залишається недостатньо вивченою.

А.М. Нікітін вважає, що модернізація системи управління землекористуванням повинна здійснюватися на якомога ширшій методологічній основі, з обов'язковим урахуванням новітніх парадигмальних зрушень у сучасній науці (насамперед, з урахуванням новітніх тенденцій розвитку економічного аналізу). В цьому контексті на особливу увагу заслуговує інституціоналізм як один із трьох провідних та найвпливовіших напрямів у сучасній світовій економічній думці (поряд із неокласицизмом і кейнсіанством) [24]. Запровадження господарської діяльності в межах певного землекористування потребує всебічного аналізу запланованої діяльності. В.К. Савчук підкреслює, що інституційний аналіз допомагає оцінити можливість здійснення проекту в існуючому політичному, правовому, економічному й організаційному середовищі та здатності замовника реалізувати проект [19]. Інституціональний аналіз є складовою частиною проектного аналізу, який забезпечує всебічну, комплексну оцінку інвестиційного проекту. Інвестиційні проекти розробляються в процесі складання моделей управління земельними ресурсами і розробки управлінського рішення.

Погоджуємось із думкою вчених [27, 28], що інституціоналізм відокремлюють із економічної теорії, а вже він оперує поняттям «інституціональна економічна теорія». В її межах виникає термін «нова інституціона-

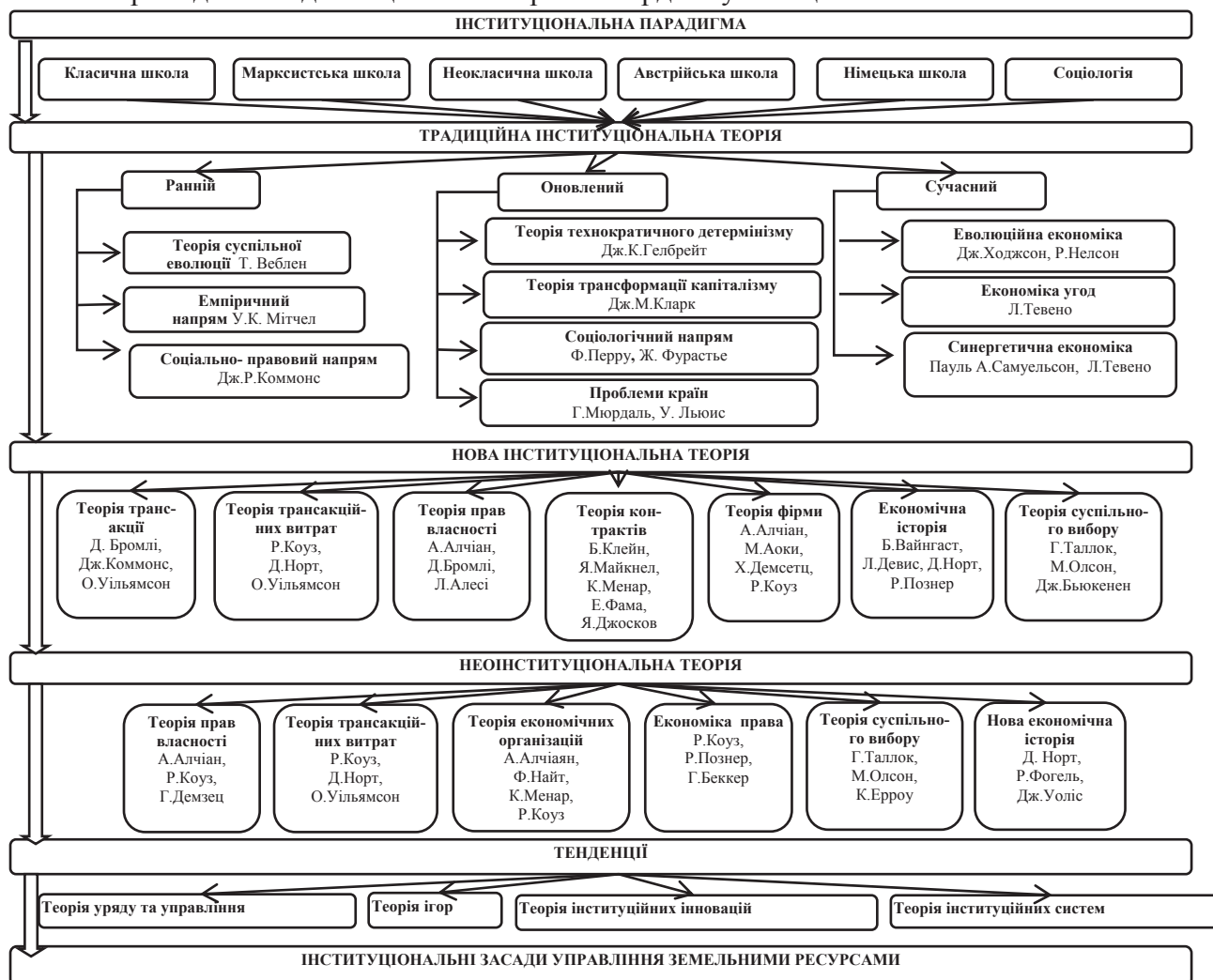
льна економічна теорія», який вперше ввів у науковий обіг у 1975 році американський учений О.І. Уільямсон. Подальший розвиток вона набула як нова теорія організації у працях Дугласа Норта, Рональда Коуза, запровадивши термін інституціональний підхід. При практичному застосуванні інституціональний підхід вимагає залучення реальних ресурсів для формування інститутів. Ю.А. Мосійчук підкреслює, що одним із дієвих методів наукового пізнання, що значною мірою здатний охопити різні аспекти аграрного природокористування й обґрунтувати способи його збалансування, є інституціональний підхід. Підхід, який ґрунтується на твердженні про те, що інститути є цементувальним базисом економічної системи, визначають магістральний напрям її розвитку та розвитку її окремих складових, забезпечують економічно обґрунтований перерозподіл капіталу, формують світогляд роботодавців і найманих працівників [13]. У розумінні М. Ступеня, Л. Казьміра застосування інституціонального підходу до управління повинно ґрунтуватися на використанні здобутків усіх теорій та течій інституціоналізму, отже, можна вважати, що його сутність полягає в тому, щоб не обмежуватися аналізом економічних явищ і процесів у «чистому» вигляді, а враховувати в дослідженнях також «позаекономічні чинники» (передусім, відповідні інститути й інституції) [21]. Виходячи з вищевикладеного, доходимо такого висновку, що інституціоналізму притаманні три основні ідеї.

По-перше, надто широке трактування предмета економічної теорії. На думку інституціоналістів, економічна наука не повинна досліджувати суто економічні відносини. Це занадто вузько і часто призводить до самих лише абстракцій. Важливо враховувати комплекс умов і чинників, що впливають на господарське життя: правові, соціальні, психологічні, політичні. Правила державного управління становлять не менший, а, можливо, більший інтерес, ніж механізм ринкових цін. По-друге, слід вивчати не стільки функціонування, скільки розвиток і трансформацію суспільства. Досягнення рівноваги в системі можливе, на думку інституціоналістів, лише за умов соціально-

го контролю над економікою, що дало б змогу ефективно використовувати всі переваги ринкового механізму, усувати його негативні риси й недоліки. Як вважають інституціоналісти, ринок не є нейтральним та універсальним механізмом розподілу ресурсів. По-третє, слід відмовитися від аналізу економічних відносин із позицій так званої економічної людини. Проти диктату підприємців необхідні дії не окремих членів суспільства, а спільні, скоординовані дії організацій, профспілок і державних органів. На сучасному етапі проведення наукових досліджень залучення інституціональної парадигми відбувається не тільки в загальну систему управління, а й у теорію і практику управління земельними ресурсами (рис.).

Для глибшого розуміння інституціональної теорії необхідно звернутися до першоджерел її витоків. Зародження інституціональної теорії відносять до кінця XIX – першої

половини XX ст. у США. Вперше у 1918 році запровадив у вжиток термінологію інституціоналізму та інституціональної економічної теорії В. Гамільтон [4]. Період 20-30-х років, що вважається першим, заклали основу його положень у своїх працях Торстейн Веблен, Вільям Гамільтон, Джон Р. Коммонс, Уеслі Клер Мітчелл й ін. За цією теорією економічний розвиток відбувається завдяки інституціям та інститутам. Інституціоналізм із самого початку являв собою загальносвітову течію. Панівне становище у США інституціоналізм займав як економічна теорія до 40-х років [25]. Його ідеї опрацьовували в Європі представники так званої соціологічної школи (Вебер М., Зомбарт В.). Другий період, післявоєнні роки до 70-х років, інституціоналістські концепції розвивали Дж. Гелбрейт, Джон Морис Кларк, Д. Белл у США, Ф. Перру у Франції, Г. Мюрдаль у Швеції й ін.

Еволюція інституціональної парадигми управління земельними ресурсами

Джерело: Розроблено автором із використанням джерел [11, 27, 28].

Їхня увага зосередилася на розробці теорії профспілкового робітничого руху для усунення демографічних проблеми та соціально-економічних протиріч капіталізму. Третій період починається із 70-х років і називається неоінституціоналізм. Американський економіст Р. Коуз у 1991 році одержав Нобелівську премію з економіки за свою працю «Дослідження проблем трансакційних витрат». Таким чином, відбулася еволюція наукової парадигми інституціональної теорії.

Працюючи над дисциплінарною матрицею (предметом та методологією) проблеми дослідження інституціоналізму як наукового напрямку, впорядкуємо сукупність інформації у стадії розвитку й репрезентантів інституціональної теорії, їх розуміння змісту категорійних понять «інституція» та «інститут». Науковий пріоритет введення в теоретичний обіг цих категорій належить раннім інституціоналістам – Т. Веблену, Дж. Коммонсу, У. Мітчеллу. Вони розуміли під інституцією сукупність встановлених звичаїв, традицій, способів мислення й поведінкових стереотипів індивідів як членів соціальних груп, так і суспільства в цілому [3]. Детальний розгляд такого трактування доводить обмеженість цього погляду, бо інституція репрезентується як похідний продукт людського існування.

Нова економічна теорія робить спробу сформулювати свою теорію інститутів, яка вільна від попередніх тверджень неокласики. Її розвивають у свої працях Дж. М. Ходжонсон, Ф.А. Хайек, Д. Норт, Е. де Сото, Е. Рих й інші. Відправною точкою в методології аналізу інституцій та інститутів стає індивід зі своїми інтересами і поведінкою. Дж. М. Ходжонсон трактує інститути як стійкі системи існуючих та укорінених суспільних правил і звичаїв, які структурують соціальну взаємодію. До інститутів він відносить мову, гроші, закон, систему міри й ваги, фірми та інші організації. Інститути роблять можливим упорядкування намірів, очікувань і дій, надаючи людській діяльності визначену форму та згладжуючи її. Вони залежать від намірів індивідів, але не зводяться до них [26, с. 16].

Неоінституціональна теорія створена дослідженнями за двома напрямками: техніко-економічним (Гелбрейт Дж.-К., Хейблоннер Р., Тоффлер О. й ін.) та соціально-правовим (Коуз Р.-Г., Алчіан А., Познер Р., Бьюкенен й ін.). Опрацьовані економічні джерела показують, що неоінституціональна теорія визначає поняття «інституція» та «інститут» із нових, не притаманних «старому» інституціоналізму поглядів. Вона розглядає, з одного боку, еволюцію і роль окремих інститутів (колективів), які виникли у постіндустріальному суспільстві та в процесі науково-технічного прогресу, а, з іншого – поведінку в таких колективах окремих індивідів. Методологічною відмінністю між інституціоналізмом і неоінституціоналізмом є те, що досліджується поведінка окремих індивідів в інституціональних структурах (корпораціях, профспілках, державі), а потім можливості пристосування суспільних норм та правил до цих структур, а не навпаки. Тим самим структури забезпечують захист інтересів індивідів. Недоліком є звуженість, яка полягає в тому, що діяльність індивіда в інституті зводиться до набуття прав власності без урахування соціально-економічної форми (найманий працівник – у корпорації, платник податків – у державі). В перекладі з латинської мови *institutum* означає звичай, встановлення, заклад, а з англійської мови *to institute* – встановлювати, засновувати. Відомий теоретик Дуглас Норт розумів, що інститут – це «правила гри» в суспільстві, або створені людиною обмежувальні рамки, які організовують взаємовідносини між людьми [с. 6, 17]. Крім того, вона розвиває нові економічні напрями: нову економічну історію; економічну теорію прав власності; трансакційну економіку (обґрунтування трансакції (угоди) та пов'язаних з ними витрат); економіку права; контрактний підхід (обґрунтовуючи організацію як сукупність явних і неявних контрактів), теорію суспільного вибору.

Розвиток інституціональної теорії надав інституціям, поряд з індивідуальними ознаками, організаційні характеристики. Вперше Р. Коуз у статті «Природа фірми» дослідив природу фірми як організаційної структури, яка зменшує трансакційні витрати. Він стверд-

жував, що фірма розширюватиметься до тих пір, поки витрати на організацію однієї додаткової трансакції всередині фірми не зрівняються з витратами на здійснення тієї ж трансакції через обмін на відкритому ринку, або витратами на організацію її через іншу фірму [9]. Підсумовуючи твердження Р. Коуза, вважаємо, що трансакційні витрати є складовою частиною економічної організації, а інститут організації розглядається з економічних позицій. Цю думку розширили О. Вільямсон, Д. Норт, Т. Еггертссон, Ф. Найт, А. Алчіан й інші. З цього випливає, що інституція завжди організовується. О. Уільямсон і Е. Остро наголошують, що «інституції – це набори правил, які керують людськими взаємодіями» [29].

Погоджуємося з О.В. Іншаковим та Д.П. Фроловим [6] про дискурсивність базових понять – інститут, інституція й організація, що ускладнює процес проведення інституціонального аналізу. Як показують опрацьовані літературні джерела, методологічні негаразди виникли через неточний переклад. За кордоном в інституціональній теорії поширене поняття інституції, а інститу-

ту дуже обмежене і майже виключено з ужитку в науковій літературі. Погоджуємося також із О.Г. Шпикуляком, який притримується нордівського підходу (*інституції* – це правила гри у суспільстві або, точніше, придумані людьми обмеження, які спрямовують людську взаємодію в певне річище [17]), що є найбільш прийнятним, і подає розуміння інституцій як правил, а інститутів – як організовано оформленої сукупності останніх. Також він зазначає, що інституції формують інститути, а останні забезпечують підтримання (дотримання) інституцій (правил, звичаїв) [27, с. 14]. Більш економічного відтінку О.В. Іншаков надає визначенню *інституції* – соціальні форми типізації функцій господарських суб'єктів, що визначають їхні статуси й ролі в системі виробництва суспільного буття та утворюють систему відносин функціональної структури суспільства [5]. Деякі дослідники прирівнюють інституції до організацій. Так, на думку Р. Ріхтера, термін організація часто використовують у значенні інституції [30]. Розглянемо різні визначення інституції в інституціоналізмі (табл.).

Різні погляди вчених на визначення «інституції»

Автор	Визначення
Є. Майбурд	Поняття «інституція» (звичай, заведений порядок) та «інститут» (порядок, закріплений у формі закону або установи) [10]
С.Г. Кірдіна	Інституції, пов'язані з «формалізацією необхідних правил, що забезпечують виживання і розвиток економіки». Інституції – це артефакти, штучно створювані конструкції [7]
О. В. Іншаков, Д. П. Фролов	Інституції — це соціальні форми функцій суб'єктів, об'єктів, процесів і результатів економічної діяльності, що забезпечують еволюцію системи суспільного поділу праці на підставі статусів, норм, правил, інструкцій, регламентів, контрактів, стандартів та порядків [6]
Дж. Серл	Інституції як «статусні функції» – соціальне закріплення функцій означає визнання за їх носіями певних статусів [20]

Водночас Д. Норт чітко розмежує поняття «інституції» та «організації». Організація – це група людей, об'єднаних прагненням спільно досягти якої-небудь мети. Він визначав, що інституції – «правила гри», а організації – «гравці» [17, с. 8]. З цього випливає, що «гравці» працюють на базі «правил», тобто організації діють на фундаменті інституцій, реалізованих їх агентами. Підтримуємо О.Г. Шпикуляка, який вважає, що правила створюються для того, щоб їх виконувати, а організації – результат консолідації правил для досягнення мети. Тому в жодному разі інституцію не можна вважати ор-

ганізацією, а інститут – правилом, усе якраз навпаки [28, с. 16]. Запроваджуючи поняття організації у народногосподарський обіг, О.В. Іншаков тлумачить організацію як соціальні форми зв'язків між господарськими суб'єктами в процесі виробництва, що детермінують систему відносин елементної структури суспільства. Кожна організація або установа забезпечує, встановлює, впроваджує і проводить у життя відповідну їй інституцію. Організація як стійка система відносин між суб'єктами, які виконують різні функції в процесі досягнення спільної мети, пов'язує воедино різні інституції й інсти-

тути, встановлюючи їх координацію та субординацію і здійснюючись водночас на їх основі [5, с. 44]. Т.В. Бухальська, П.Г. Черняга наголошують, що в умовах перехідної економіки, кризи в системі державного управління й не до кінця усвідомленої ролі місцевого самоврядування в системі розвитку територіальних громад виникає необхідність створення нових інституцій [2].

Висновки. Останніми роками спостерігається тенденція до залучення інституціоналізму в системі управління для розв'язання соціально-економічних проблем, які виникли в пореформений період. Однак проблема

існує по теперішній час і її потрібно досконало вивчати, запроваджуючи інституції та визначаючи їхнє місце в розбудові ринку землі. Теорія управління земельними ресурсами поглинула в себе значимі для земельного агента (власника землі, організаційних структур) як домінуючої фігури близькі до неї науки – економіка землекористування, національна економіка, соціологія, психологія, політологія, земельне право й інші. З вищевикладеного доходимо висновку, що інституціональна методологія має визначальну роль у теорії управління земельними ресурсами та ринку землі.

Список використаних джерел

1. *Блауг Марк.* Економічна теорія в ретроспективі ; пер. з англ. І. Дзюб / Марк Блауг. – К. : Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2001. – С. 670.
2. *Бухальська Т.В.* Формування схеми взаємозв'язків у системі управління земельними ресурсами при розмежуванні земель державної та комунальної власності населених пунктів на основі інституціонального підходу / Т. В. Бухальська, П. Г. Черняга // Геодезія, картографія і аерофотознімання. – 2010. – Вип. 73. – С. 110–114.
3. *Гайдай Т.В.* Теоретико-методологические основы исследования экономической ментальности: институциональный аспект [Электронный ресурс] / Гайдай Т.В. – Режим доступа: <http://ecsocman.hse.ru/data/595/113/1231/Gaidai.pdf>.
4. *Гамильтон У.Х.* Институциональный подход к экономической теории [Электронный ресурс] / У.Х. Гамильтон // Экономический вестник Ростовского гос. ун-та. – 2007. – Т. 5. – № 2. – С. 110 – 117. – Режим доступа: <http://www.ecsocman.edu.ru>.
5. *Иншаков О.В.* Экономические институты и институции: к вопросу о типологии и классификации / О.В. Иншаков // Социологические исследования. – 2003. – № 9. – С. 42– 51.
6. *Иншаков О. В.* Институція – ключ до розуміння економічних інститутів / О. В. Іншаков, Д. П. Фролов // Економічна теорія. – 2011. – № 1. – С. 52–62.
7. *Кирдина С. Г.* История земельных отношений в России в свете теории институциональных матриц / С. Г. Кирдина. – Институт экономики РАН. - Статья подготовлена на основе глав авторской монографии "X и Y-экономики: институциональный анализ". – М.: Наука, 2004. – Режим доступа: http://www.kirdina.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=214.
8. *Козлова С. В.* Система управления земельными ресурсами страны [Текст] / С. В. Козлова // Вопросы экономики и права. – 2011. – № 4. – С. 231–234.
9. *Коуз Р.* Природа фирмы // Теория фирмы пер. с англ. Б. Пинскера; сост. В. М. Гальперин. — СПб.: Экономическая школа, 1995. — С. 11–32. — Серия «Вехи экономической мысли».
10. *Майбурд Е.М.* Введение в историю экономической мысли. От пророков до профессоров / Е.М. Майбурд. — М., 1996. — С. 496.
11. *Мамчур В. А.* Институціональний капітал як конструкт розвитку аграрного ринку / В. А. Мамчур // Економіка АПК. – 2016. – № 5. – С. 93–105.
12. *Мартин А. Г.* Регулювання ринку земель в Україні : моногр. / А. Г. Мартин. – К. : Аграр Медіа Груп, 2011. – С. 252.
13. *Мосійчук Ю.А.* Институціональне забезпечення сталого землекористування в містах : моногр. / Ю.А. Мосійчук; НАН України, Рада по вивч. продукт. сил України. – Донецьк : Юго-Восток, 2008. – 259 с.
14. *Нецветаев А.Г.* Земельное право / А.Г. Нецветаев. – М.: ЕАОИ, 2008. – С. 386.
15. *Новиков Д.А.* Методология управления / Д.А. Новиков. – М.: Либроком, 2011. – С. 128.
16. *Новиков Д.А.* Теория управления организационными системами / Д.А. Новиков. – М.: ИПУ РАН, 2004. – 68 с.
17. *Норт Д.* Институты, институциональные изменения и функционирование экономики ; пер. с англ. А.Н. Нестеренко; предисл. и науч. ред. Б.З. Мильнера / Д. Норт. – М.: Фонд экон. книги "Начала", 1997. – 180 с. (Современная институционально-эволюционная теория).
18. *Осинов Ю.М.* Выступление на международной научной конференции “Институт как предмет экономической теории и фактор современной хозяйственной практики” / Ю.М. Осинов // [Матер. конф., Москва, 20–21 апр. 2006 г.] / МГУ им. М.В. Ломоносова; Центр обществ.наук. – М., 2006.
19. *Савчук В.К.* Проектний аналіз : навч. посіб. / В.К. Савчук, А.О. Музиченко, Т.Д. Микицей. – К., 2010. – С. 125.
20. *Серл Дж.* Что такое институт? / Дж. Серл // Вопросы экономики. – 2007. – № 8. – С. 17.
21. *Ступень М.* Институціональні аспекти екологізації сільськогосподарського землекористування в Україні / М. Ступень, Л. Казьмір // Економіст. – 2014. – № 5. – С. 53–56. – Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econ_2014_5_19

22. Сухачев К.А. Методы и модели управления проектами в сетевых организациях : дис. ... канд. техн. наук / К.А. Сухачев. – Москва, 2005 – С. 146.
23. Хвесик М.А. Інституціональний механізм міського землекористування: сучасний стан та перспективи удосконалення: моногр. / М.А. Хвесик, В.А. Голян, Ю.А. Мосійчук. – К: Книжкове вид-во НАУ, 2005. – С. 5–82.
24. Ховард К. Экономическая теория : учеб. для вузов / К.Ховард, НД.Эриашвили, А.М.Никитин. — М. : Юнити — Дана, 2000. —С. 398.
25. Ходжсон Дж. Какова сущность институциональной экономической теории? [Электронный ресурс] / Дж. Ходжсон. – Режим доступа: <http://ie.boom.ru/Referat/Hodgson.htm>.
26. Ходжсон Дж.М. Скрытые механизмы убеждения: институты и индивиды в экономической теории / Дж.М. Ходжсон // Тега економікус: сб. статей российских и зарубежных экономистов начала XXI века. -М.: Наука-Спектр, 2008. – С. 21-30.
27. Шпикуляк О.Г. Інституції аграрного ринку: монографія / О.Г. Шпикуляк – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 480 с.
28. Шпикуляк О.Г. Інституціоналізм як методологія міждисциплінарного синтезу: еволюція сутності й базових концепцій / О.Г. Шпикуляк, О.О. Прутська // Зб. наук. праць Вінницького нац. аграр. ун-ту / Вінницький нац. аграр. ун-т. – Вінниця, 2014. – С. 12-19. – (Економічні науки ; вип. 1 (87)).
29. Governance Reimagined: Organizational Design, Risk, and Value Creation – Режим доступа: http://nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/2009/ecoadv09.pdf.
30. Richter R. On the New Institutionalism of Markets: The Market as an Organization // www.isnie.org/ISNIE06/Papers06/06.3/richter.pdf.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2016 р.

Фахове рецензування: 12.12.2016 р.

*

УДК 332.3:504:303.71

*Л.Є. КУПІНЕЦЬ, доктор економічних наук, професор,
завідувач відділу економіко-екологічних проблем приморських регіонів
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень
НАН України*

*О.В. ЖАВНЕРЧИК, кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту
природоохоронної діяльності
Одеський державний екологічний університет*

Удосконалення інформаційного забезпечення екологобезпечного сільськогосподарського землекористування

Постановка проблеми. Порухення екологічно обґрунтованих норм аграрного землекористування, недостатній контроль за дотриманням земельного законодавства в частині раціонального використання та охорони земель негативно відображаються на ефективності сільськогосподарської галузі, що зумовлює необхідність удосконалення механізмів формування екологобезпечного землекористування, відтворення родючості ґрунтів, поліпшення їх екологічного стану й охорони [5, с.69; 8, с.82 ; 4, с.135].

Ефективне екологобезпечне управління аграрним землекористуванням потребує принципово нового інформаційного забезпечення та використання сучасних інформаційних технологій. Створення нової ланки в існуючій інформаційній системі дасть змогу заповнити інформаційні прогалини, які нині заважають чутливо реагувати на зміни якості сільськогосподарських земель як вагомій складовій природного капіталу, аналізувати стан їх екологобезпечного використання й приймати екологічно обґрунтовані управлінські рішення. З огляду на це інформаційне забезпечення управління земельними ресурсами є найважливішою функцією

© Л.Є. Купінець, О.В. Жавнерчик, 2017